

Architekt Josef Pleskot: Česko by mělo mít veřejnou budovu, která obstojí v evropském kontextu

Slavná skladba Vltava od Bedřicha Smetany by měla zaznít u Vltavy. To je hlavní poselství architekta a člena Spolku pro výstavbu nového koncertního sálu v Praze Josefa Pleskota, člena Sdružení pro architekturu a rozvoj (SAR). Známy propagátor nového hudebního svatostánku a nejocetňovanější český architekt je přesvědčen, že stavby typu filharmonie mohou probudit veřejnost z letargie podobně jako návrh Národní knihovny od Jana Kaplického. „*Pokud by se podařil dohodnout způsob organizace celého prostoru na Vltavské v dohledné době tak, aby všichni zúčastnění věděli, jak se v něm chovat, jak jej synergicky přepracovat, dovedu si představit, že by se v roce 2035 mohla nová filharmonie Smetanovou Vltavou otevřít,*“ řekl v listopadovém rozhovoru.

Nová filharmonie by měla podle velmi předběžných propočtů Institutu plánování a rozvoje (IPR) stát čtyři až pět miliard. Co nám za to přinese?

Přínos filharmonické budovy pro Prahu - a nejen pro Prahu, ale pro celou Českou republiku - je nedozírný. Měla by v jistém slova smyslu zafungovat jako otevřené dveře pro všechny možné společenské aktivity, které se na ni nabalí, a zviditelnila by Česko jako kulturní zemi. Především je ale koncertní hala pro více než dva tisíce posluchačů v Praze prostě potřeba, protože Rudolfinum nebo Obecní dům zkrátka nestačí.

Ve světě se nové filharmonické budovy začaly stavět zhruba před dvaceti až třiceti lety, my jsme zatím nedokázali reagovat. V Česku má přitom hudba skvělou tradici, a pokud se máme považovat za vyspělou zemi, měli bychom mít moderní hudební sál se skvělou akustikou, kde se dají hrát i ty náročnější koncerty - abychom mohli zvát velké hudební soubory, špičkové dirigenty, sólisty... Také slavný festival Pražské jaro by měl možnost progresivního rozvoje. Taková budova se nestaví na jedno desetiletí, ani století. Staví se s mnohem delším horizontem.

Už dříve jste uvedl, že by filharmonie mohla mít i další efekty...

Samozřejmě. Dává možnost vytvořit dům, který je opravdu veřejný a aktivuje společenské funkce ve svém okolí, zároveň je ovšem obrovskou příležitostí vytvořit i u nás jednu z pozoruhodných staveb, které určují vývoj architektury. Pak může pozitivně ovlivnit i turismus. Filharmonie na Vltavské by mohla rozšířit přetížené centrum Prahy a odlehčit mu. Do Prahy by také mohli začít jezdit i jiní turisté než ti, kteří stále hlouběji a hlouběji prošlapávají Královskou cestu a Karlův most.

Místo na Vltavské je ale velmi složité zadání pro takovou budovu, nemyslíte?

Potenciál Bubnů-Zátor a potenciál Vltavské speciálně je z hlediska Prahy naprosto hybatelný, naprosto klíčový. Místo, kde se Letná přelévá do Dolních Holešovic, místo, kde intervenuje Vltava přímo do městského prostoru - respektive, kde teď vůbec neintervenuje, protože je schovaná za všemi těmi bariérami -, se přímo nabízí jako zlatý důl z pohledu budoucího rozvoje. Musíme tuhle intervenci objevit. Začali s tím už naši předci za první republiky, když postavili budovu dopravních podniků, jeden z nejskvostnějších paláců, který měl veřejnou funkci. Ta budova předznamenávala, že levá strana Vltavy se má tímto způsobem intenzivně využívat pro významné veřejné budovy. Proto se mi zdá Vltavská pro filharmonii jako naprosto správné rozhodnutí. A nejen pro ni. Vltavská nabízí prostor pro další veřejné budovy celoměstského významu, nebo i celostátního významu. Vede tam dokonale městská hromadná doprava - metro, tramvaje a v návazné vzdálenosti i železnice. A nejhodnotnější na tom všem je ta řeka, která je na dohled, na dotek.

Územní studie Bubnů s budovou filharmonie u řeky počítá. Využila studie tento potenciál naplno?

Tento potenciál hlavně nesmí být zneužit. Celou dopravu je třeba vyřešit správně. Pro filharmonickou halu se musí najít to nejlepší, to nejvýstřednější postavení. Já vidím nebezpečí v tom, že zvítězí urbanistický koncept, který bude příliš kompromisní. Přinese do území zdánlivě větší pořádek, ale neprobudí právě ten jeho naprosto výjimečný potenciál. Ten tkví v možnosti vytvoření originálního, dokonale společensky vertikálně i horizontálně fungujícího a pulzujícího veřejného prostoru, který vytěží vše z kontaktu s Vltavou.

Co je vlastně na současné Vltavské podle Vás špatně?

Urbanistický kvas místa započal někdy ve druhé polovině 19. století spolu s výstavbou železnice a Negrelliho viaduktu a dosud neskončil. Tehdy - jak jinak - zde bylo založeno tradiční ulicové (blokové) město, na které již jen velmi těžko v první polovině 20. století dokázaly urbanisticky navazovat slavný Palác elektrických podniků i řešení předmostí nového Hlávkova mostu. Ve druhé polovině 20. století zde byla velmi prozřetelně umístěna stanice metra. Její řešení si vyžádalo radikální bourání a úpravy dopravního systému a také korekce všech prostorových vztahů v duchu ideálu vertikálně uspořádaného města. Nebylo však dosaženo toho, aby vznikl příjemný veřejný prostor. Vznikla obří nedokonalá mimoúrovňová křižovatka se sítí opravdu nesmyslných a nepříjemných podchodů, do kterých lidé vstupují jen zřídkakdy. Podchody, které byly vyprojektovány s vizí bezpečnosti chodců, dostaly punc nebezpečnosti. Vltavská se stala synonymem neúspěchu urbanistického ideálu modernismu druhé poloviny 20. století, navíc podpořeného ideologickou příchutí socialistické éry.

Něco tam ale musí být i dobře, když zde má vzniknout tak významná stavba...

Rozhodně je možné selektovat! Výborně je založen vztah městské hromadné dopravy, zejména metra a tramvají. To je velmi cenné! Tramvajové trasy nejsou atakovány automobilovou dopravou. Nekonfliktního vztahu tramvají a aut bylo dosaženo vzdušným vztahem trasy takzvané severojižní magistrály, které však velmi znehodnotilo předprostor před Palácem elektrických podniků. To vzbudilo a stále budí velkou nelibost, jde ale o věc harmonizovatelnou. Skvěle je založena prostorová vazba se železnicí. Se všemi výhodami těchto odkazů by mělo být s vážností počítáno! Negativa mohou být eliminována. Zdá se, že započaté dílo je možné úspěšně rozvíjet, nikoliv z gruntu předělávat!

Současná koalice tvrdí, že by ještě v tomto volebním období měl být vybrán vítěz mezinárodní architektonické soutěže a otevření nové filharmonie odhaduje na roky 2030 až 2035. Je to podle vás ambiciózní plán a co tomu musí předcházet?

Podle mě musí být naprosto jasná organizace celého prostoru. Zásadně důležité jsou dopravní vazby chodců, cyklistů, tramvají, automobilů, metra i vlaků. O uspořádání všech urbanistických jevů, které určí podmínky pro soutěž, by mělo být ještě hodně diskutováno. Pokud by se podařilo dohodnout způsob organizace celého prostoru v dohledné době tak, aby všichni zúčastnění věděli, jak se v něm chovat, jak jej synergicky přepracovat, dovedu si představit, že v roce 2035 by se mohla nová filharmonie Smetanovou Vltavou otevřít.

Pražská koalice nedávno oslavila rok od začátku své vlády nad Prahou. Do voleb tak zbývají tři roky. Cítíte nějaký posun?

Já si myslím, že by přece jen měly zaznívat nějaké slyšitelnější a výraznější politické proklamace, jak se Prahou dále zabývat. Zdá se mi, že nezaznívají, respektive do mých uší nedoléhají dost silně. Praha se řeší stále parciálním způsobem, ne globálním, chybí zatím ten správný vhled z jiné než lokální perspektivy. Čili ano, koalice je nadějná, ale má svoje limity. Koaliční dohody jsou velmi složité. Musí se odehrát řada kompromisů, raději bych viděl, kdyby to byly spíše konsenzy. Ty by nás mohly posouvat.

Za minulé koalice se jednu dobu rozvoj města téměř zastavil. Vnímáte teď chuť něco dělat, měnit město?

Vidím chuť mnoha investorů i jednotlivců něco dělat, ale v rámci celé společnosti nikoliv. Mně se zdá, že rozvoj, stavění, budování, vylepšování prostě není téma ani těch volebních programů. Před volbami se něco naslibuje ve stylu uděláme nový park, novou ulici... To je všechno hezké, ale parciální. Postrádám v tom všem dění za posledních 30 let společného jmenovatele, který by vedl k tomu, aby se po sametu vybuodovala nová republika s hrdostí a s radostností... Chtěl bych v celé republice zažít podobně skvělou náladu, jakou jsem zažil v Litomyšli.

Předpokládám, že narážíte na to, že Litomyšl začíná fungovat jako fenomén a příklad města, které se dokázalo rozvíjet ke spokojenosti téměř všech a stalo se takovým architektonickým salómem republiky. Proč tam to jde a jinde ne?

Ano, Litomyšl musím neustále dávat za příklad, kdy jeden starosta podporovaný svým zastupitelstvem navazuje na dalšího starostu bez toho, aby negoval své předchůdce. Je tam patrná chuť, aby se pokračovalo, navazovalo...byla a je tam společná vůle udělat město nově a postavit ho znova na nohy. Cítím ale, že Litomyšl je vzácná výjimka v celé České republice.

Může se to změnit?

Mně se pořád zdá, že je k tomu potřeba změnit náladu lidí. Mít chuť něco budovat! My ale rádi zavedené pořádky...

Třeba jsou lidé zklamaní z toho, co se tu budovalo v minulosti...

No ano, máme zřejmě pořád málo dobrých příkladů. Společnost ale úplně pasivní není, spíše však hledá neměnnost těch zavedených pořádků. Chybí kreativita a účastná aktivita. Pořád úzkostlivě dbáme hlavně na to, aby se něco nezkazilo. No ale pak se v rámci toho snažení, aby se něco nezkazilo, dosahuje velmi průměrných výsledků.

Přesto, když si čtete příběhy jednotlivých filharmonií, které vznikaly v posledních dekádách... - většinou jsou to dramata s mnoha zvraty o mnoha díly. Výsledek bývá impozantní, ale to i ve výsledném účtu. Přesto bychom do toho měli jít?

Zcela jistě, pokud máme tu potřebnou ctižádost spojenou s hrdostí a cílevědomostí! Vezměte si třeba chobotnici. O Národní knihovnu Jana Kaplického se zajímal v podstatě celý národ. Každého zajímalo, jak to vlastně celé dopadne. Čili výjimečná investice, výjimečný typologický druh stavby vzbuzuje výjimečnost i v zájmu. Takže ano, možná necítíme radost, zájem, protože se nedělají takové ty iniciační projekty typu filharmonie... A že na to není dost peněz? Ale já nevím, jak je to možné! Vždyť přece nejsme žádná chudá země, která by si už konečně nemohla dovolit postavit nějakou veřejnou stavbu, jež by obstála v evropském kontextu.